

El Dr. Lluís Solé Sabarís i les seves publicacions de Geografia de Catalunya

per **MARIA DE BOLÒS ***

El Dr. Lluís Solé Sabarís és una de les personalitats que considerem bàsiques en el desenvolupament de la Geografia catalana, així ho hem expressat en d'altres articles escrits recentment en motiu de la seva mort, i actualment en vies de publicació. En ells hem tractat expressament aquest aspecte de la seva personalitat. Ara voldriem analitzar, encara que necessàriament de forma molt breu, les aportacions del Dr. Lluís Solé a la Geografia catalana a través de la seva obra i concretament de les seves publicacions.

En el sentit esmentat les publicacions del Dr. Solé es poden agrupar de la manera següent:

1. Geomorfologia de Catalunya i altres treballs de Geografia física catalana.
2. Estudis de Geografia regional del conjunt de Catalunya.
3. Altres treballs de Geografia regional de Catalunya.

1. Geomorfologia de Catalunya i altres treballs de Geografia física de Catalunya

Abans de tot volem consignar que és a través de les publicacions que podem comprovar com el Dr. Lluís Sabarís és el primer sintetitzador de la Geomorfologia de Catalunya. A ell es deu la definició d'importants unitats de relleu i abundant cartografia que així ho posa de manifest.

Per al Dr. Lluís Solé la Geomorfologia es situa entre la Geologia i la Geografia. Per una banda, la Geomorfologia necessita absolutament de la Geologia, i així ens ho diu: «... la Geomorfología cuya radicación lógica se halla dentro del cuerpo pro-

* Secretaria de la «Revista de Geografia» i Encarregada de Publicacions a la Conferència Regional sobre Països Mediterranis.

pio de las ciencias geológicas...» (1970), per altre, les formes del terreny són la base de la Geografia física: «... el interés despertado por la Geomorfología deriva... de constituir una disciplina fundamental para el geógrafo, puesto que en ella se basa principalmente el escenario natural o físico cuyas características explican muchas de las actividades humanas...» (1970).

La influència que els geògrafs físics francesos (De Martonne, Birot, Cailleux, Tricart, Derruau) tingueren sobre Lluís Solé en bona part ajuda a comprendre el disseny de la seva concepció teòrica de la Geografia física, de la que ell va ser catedràtic titular a la Universitat de Barcelona i d'acord amb ella de la Geomorfologia. Podriem dir que en aquests camps és ell qui introdueix les noves idees de l'Escola francesa a Catalunya, immediatament després de la Guerra Civil, i va ser evidentment gràcies fonamentalment a ell que aquí reberen un gran impuls. Només cal considerar l'estat en que estaven, en aquells moments i fins i tot posteriorment, les altres branques de la Geografia física —que de fet tampoc tenien un nivell semblant al de la Geomorfologia al país veí— que no contaren amb la persona que realitzés la funció de renovar les idees i impulsar estudis i formar alumnes.

Dintre d'aquesta concepció general de la Geomorfologia podem situar els diferents treballs referents a Catalunya, polaritzats en unes quantes línies d'estudi que podem sintetitzar de la següent manera:

- a) Dipòsits d'origen fluvial (terrasses)
- b) Altres dipòsits continentals
- c) Geomorfologia glaciària
- d) Peneplanes
- e) Definició d'unitats de relleu

Dipòsits d'origen fluvial. L'anàlisi de les terrasses fluvials dels diferents rius de Catalunya va constituir el primer tema d'estudi, publicat pel Dr. Ll. Solé. Del 1929 és un treball sobre les terrasses del riu Segre prop de la ciutat de Lleida, on passà la seva infància i primera joventut, estudi que va prosseguir l'any 1953. Posteriorment analitzà terrasses d'altres conques fluvials tals com la del Cardener (1940), del Llobregat (1947) i de l'Ebre (1953). Aquests estudis es refereixen bàsicament als materials, a les alçades absolutes i relatives de les terrasses i a la seva cartografia. Aquests diferents estudis li varen permetre l'establiment de diferents característiques generals, tals com l'origen de les terrasses (diverses possibilitats: climàtic, tectònic, variació del nivell de base), la presència constant de quatre nivells principals, considerats en relació amb les quatre grans glaciacions quaternàries, i la pèrdua general d'alçada relativa prop de les desembocadures, en relació amb nivells marins més baixos que els actuals vinculats als períodes glacials (1956).

Altres dipòsits continentals. Dipòsits de caràcter continental de diferents tipus varen ser temes d'estudi als que el Dr. Lluís Solé va dedicar diferents publicacions. Un dels sectors més estudiats en aquest sentit va ser el pla de Lleida (1946) i els diferents peus de muntanya procedents dels Pirineus (1953, 1953, 1965), així com el conjunt de dipòsits del pla de Barcelona (1963). A ell es deu l'interpretació de la formació de la plana lleidatana en relació amb les aportacions dels rius pirinencs, que al entrar bruscament a la plana perderen instantàniament la seva capacitat de transport i, llavors, divagant d'una banda a l'altra de la plana, dipositaren els al·luvions en forma de prim mantell, molt estès, on posteriorment els rius s'encaixaren acompanyats dels seus corresponents nivells de terrasses. Aquest conjunt de dipòsits,

units a d'altres de tipus més o menys torrencials, formen la complexa acumulació de materials de les planes lleidatanes.

Amb la col·laboració d'altres autors els llims vermells i grocs alternants que s'estenen al peu de la serralada litoral recobrint el territori per on creix la ciutat de Barcelona van constituir altres conjunts de treballs, arribant-se a conclusions interessants tals com l'alternància de materials de peu de muntanya (llims rojos) amb d'altres d'origen més complicat d'explicar i d'època climàtica freda (llims grocs).

La geomorfologia glacial. L'estudi de la Geomorfologia glacial dels Pirineus va ser un dels temes que més va atreure l'atenció del Dr. Lluís Solé Sabarís, especialment els anys anteriors al Congrés Internacional del Quaternari que es va celebrar a Barcelona i a Madrid l'any 1957. Són diverses les publicacions que fan referència a aquest tema (1933, 1947, 1957). La cartografia de les formes i els problemes cronològics en relació amb el nombre de glaciacions que afectaren els Pirineus varen ser els temes centrals dels seus estudis. En ells queda bastant clara la seva posició: són quatre les glaciacions que afectaren aquestes muntanyes de les quals són ben representades les dues últimes en el vessant sud, mentre que en el vessant nord les quatre hi són clarament aparents.

Les peneplanes. La clara presència de peneplanes, especialment a les serralades costeres, va ser un altre tema que va atreure molt la seva atenció (1936, 1937, 1940). Analitzà els diferents nivells d'arrasament i la seva cronologia relativa que s'observen en aquestes serralades i els vinculà a les teories davisianes del cicle d'erosió, que ens explica de forma clara i precisa en al cas del montseny (1974, vol. I).

Definició d'unitats de relleu. Creiem que una de les aportacions més interessants que en el camp dels estudis del relleu ha fet el Dr. Lluís Solé ha estat precisament la definició d'unitats, tal com dèiem més amunt. On s'estableixen d'una manera més ordenada i sistematitzada és precisament en la Geografia de Catalunya (1962-1974, vol. 1). En els Pirineus queden ben definides les diferents unitats en el quadre de la pàgina 71 del vol. I. Amés de les dues grans unitats de disposició longitudinal, definides com a Pirineu axial i Prepirineu, l'autor diferencia en aquesta última les Serres interiors i exteriors i entre ambdues la Depressió mitjana o prepirinenca. Una altra unitat que defineix el Dr. Solé és la que denomina Subpirineu, que correspon a la part del Prepirineu situada a l'est del riu Llobregat. Les diferències entre els dos sectors responen a característiques geomorfològiques i bioclimàtiques ben contrastades. Una altra unitat de relleu definida per l'autor, i ben precisada en la Geografia de Catalunya, encara que aparegui en altres articles, inclús anteriors, és la que el Dr. Lluís Solé denomina Terralada transversal catalana que separa les planes de l'interior (Depressió central) de les terres de l'Empordà i que posa en contacte els relleus prepirinencs amb els de les Serralades costeres catalanes mediterrànies. Especialment aquesta última unitat de relleu ha estat molt ben acceptada i verificada no solament per geomorfòlegs i geògrafs sinó també per botànics, zoolòlegs i biòlegs en general. Efectivament calia la definició d'aquest sistema de serres que es destaquen ben clarament en el conjunt del relleu de Catalunya.

En aquest últim cas especialment s'ha qüestionat el nom que se li ha adjudicat. Es considera poc precís, cal adjuntar-hi sempre un adjectiu, en aquest cas català, ja que de sistemes transversals pot haver'n-hi a molts països, i per tant cal precisar. S'han proposat i utilitzat altres noms tals com Sistema o Serres olositàniques i Serres de la Garrotxa.

Altres treballs de Geografia física de Catalunya. Dins d'aquest apartat s'hi podrien recollir molts dels treballs del Dr. Lluís Solé, que si bé no constitueixen, en general, línies fonamentals de recerca de l'autor, són suficientment interessants per a tenir-los en consideració. De fet es poden seleccionar com a molt importants els estudis referents a les variacions paleoclimàtiques (1961), a les fonts d'aigua picant (1946) i a hidrogeologia (1951).

2. Estudis de Geografia regional del conjunt de Catalunya

En aquest apartat voldríem fer referència a dos aspectes importants del treball del Dr. Lluís Solé Sabarís: el concepte de regió i en segon lloc la seva aplicació a Catalunya. Així com ens ha estat relativament difícil d'arribar a precisar la seva concepció teòrica referent al lloc que concedeix a la Geomorfologia dintre de la Geografia, en el conjunt dels seus treballs, no ha estat el mateix en el cas de la precisió teòrica referent al concepte de regió i molt especialment de Geografia regional, ja que ens ho ha deixat escrit (1947, 1967, 1974, 1975). En aquests treballs ressenyats hi trobem ben explicat el que és la regió per a ell, concepte complex, que es pot definir desde molts punts de vista que ell comparteix plenament. Però per a ell la regió geogràfica és la regió definida pels geògrafs francesos, fundadors, en bona part, d'una determinada Geografia regional, tot i que creu i deixa entendre que es preveuen en aquest camp possibles nous enfocaments.

En el pròleg de la tesi doctoral del Dr. Salvador Llobet (1947) —on queden molt clares les vivències i contradiccions pròpies dels anys de després de la Guerra Civil— ens expressa la seva idea dels estudis regionals i del mètode a utilitzar. En ell posa de manifest la importància que concedeix a alguns principis generals geogràfics, tals com el d'extensió, comparació, causalitat, i proclama, potser per primera vegada de forma patent, l'esterilitat de la simple descripció. Ens posa també de manifest la seva definició de Geografia com la ciència de les relacions entre l'home i el medi. Fa l'apologia de l'Escola francesa representada per Brunhes i Vidal de La Blanche, que segons Ll. Solé «Han sabut trobar el punt just entre la tendència humanista i naturalista». Ens parla d'una escola geogràfica catalana representada per P. Vila, G. de Reparaz, J. Carandell, J. Iglesias, si d'altres. Fa constar també en aquest pròleg la manca d'estudis regionals com a base per a futurs estudis de conjunt. En aquests moments ja devia segurament començar a considerar la necessitat d'una geografia, científica i moderna, del conjunt de Catalunya.

En els anys que el Dr. Ll. Solé va concebre ja de forma concreta la Geografia de Catalunya, mantenia ben clara l'estructura metodològica pròpia de l'Escola Francesa, que de fet és la que va informar aquesta obra. Com diu C. Carreres (1981) podem considerar la Geografia de Catalunya realment com una obra del Dr. Ll. Solé, malgrat el gran nombre d'autors que hi participaren. El Dr. Ll. Solé Sabarís hi prengué part directament com a autor en més de setze capítols, no obstant, la seva tasca com a director i revisor de tot el llibre, va ser fonamental i de fet ha donat al conjunt de la obra una unitat molt difícil d'aconseguir en les indicades circumstàncies. A ell es deu l'estructura de tota la obra i la formació i direcció de l'equip, tot el qual ens permet de parlar efectivament amb tota propietat de la Geografia de Catalunya del Dr. Lluís Solé Sabarís.

Com hem dit, l'estructura de l'obra corresponen exactament a les pautes bàsiques de l'Escola regional francesa clàssica. I així ens ho deixa entendre en el pròleg. Continua definint la Geografia com la Ciència dedicada sobretot a l'explicació de les

relacions entre l'home i el medi físic, històric i social. El concepte de medi és més ampli que el donat l'any 1947. Ens dirà també en aquest pròleg que «és sobretot l'escola francesa, profundament impregnada d'un sentit humanista, la que donarà contingut i mètodes propis d'investigació a la Geografia actual». També ens donarà una altra visió de la Geografia com a ciència que no tracta solament de juxtaposar coneixements extrets de les ciències afins, sinò de «... lligar, relacionar estretament aquests coneixements en funció de l'home i del medi sobre el que es mou». De fet en aquesta frase queda clara la visió separativa dels diferents elements del medi i de l'home. L'home és mou sobre el medi, no s'hi integra, no en forma part. Amb aquest enfocament es molt difícil precisar les relacions que malgrat l'esforç realitzat no s'arriben a aconseguir en la Geografia de Catalunya. De fet els diferents capítols del volum primer queden bàsicament aïllats, aïllament que s'accentua al ser aquests realitzats per autors diferents. La mateixa estructura formal de la obra no afavoreix gens les visions globals o de conjunt.

La Geografia de Catalunya del Dr. Lluís Solé consta de dues parts, una malament denominada Geografia general —de fet es tracta d'una Geografia regional a una escala menys detallada— i una altra de Geografia comarcal a escala més gran. Tant en un cas com el l'altre es realitzen estudis que segueixen aproximadament un mateix esquema teòric.

En la primera part s'estudien separadament la Geomorfologia, el clima, les aigües, la vegetació i els sòls, des del punt de vista de la Geografia biofísica. Cal remarcar que tant l'estudi de la vegetació com dels sòls representen una verdadera innovació en un estudi de caràcter regional. Potser per primera vegada disposem d'una visió de conjunt d'aquests dos aspectes, des d'un punt de vista científic, de tot Catalunya. El mateix podríem dir dels aspectes referents a l'estudi de la població i dels econòmics i històrics. En aquest primer volum, la part gràfica assoleix un nivell alt amb bones fotografies, gràfics i esquemes.

En la segona part s'analitzen totes i cada una de les comarques catalanes incluint la Catalunya situada al nord dels Pirineus, cosa que confereix a aquesta Geografia una altra gran originalitat. Difícilment es poden trobar a aquest nivell estudis d'aquestes comarques catalanes, i menys en català. Efectivament l'utilització de la llengua catalana, en l'any que es va publicar aquesta obra es una altra originalitat i atractiu d'aquest llibre, com indica J. Vilà Valentí (1981).

Pel que fa a l'equip estructurat pel Dr. Ll. Solé podem dir que posa de manifest l'estat de la ciència geogràfica a Catalunya en aquells moments. Hi participa, deixant a part el director del que ja s'ha parlat, i definides degudament les seves característiques científiques, el petit grup de geògrafs universitaris catalans que hi havia en aquell moment (Dr. S. Llobet, J. Vilà i M. Bolòs). Per altra banda i concretament en el primer volum es va buscar la col·laboració de diferents especialistes de ciències afins amb més o menys interès pels aspectes geogràfics (O. de Bolòs, botànic; J. Rubió, F. Soldevila, A. Duran i Santpere, historiadors; J. M. Serra i Rafols, arqueòleg; F. Maspons i Anglasesell, advocat; E. Fontseré, meteoròleg) i altres geògrafs excel·lents, encara que no universitaris, com J. Iglesias. En la segona part, corresponent a l'estudi comarcal, es buscaren especialment persones de professions diferents, però amb un coneixement directe i profund del sector estudiat, de manera que mentre unes comarques són estudiades pel mateix director de la obra, com per exemple la Vall d'Aran, altres ho són per enginyers (J. Ferran i Lamich), per historiadors (E. Giralt), per geògrafs francesos (F. Doumenge), etc. Segons l'especialitat de l'autor —malgrat les pautes donades pel director i la revisió dels textos per ell mateix ajudat pel Consell de redacció (J. Iglesias, S. Llobet, J. Vilà Valentí)— presenten ca-

racterístiques bastant diferents. Voldríem esmentar com a exemple el contrast entre La Cerdanya, on es veuen detalladament la formació del relleu, clima, paisatge i vegetació, els habitants i les seves activitats econòmiques i el Baix Ebre i Montsià, on després d'una introducció, es descriuen ràpidament els paisatges i comarques naturals i tot seguit es passa a l'estudi de la població i a les activitats econòmiques. Finalment cal remarcar la tardana incorporació de P. Vila a l'equip responsable i a la redacció de Barcelona, juntament amb Joan Rebagliato, en relació amb el seu retorn a Barcelona.

També volem subratllar que si bé en la part general hi han aspectes realment innovadors (vegetació, sòls), redactats per especialistes, aquest models no es segueixen, en general, en els estudis de comarques, on és freqüent que faltin aquests aspectes, com es pot veure en moltes comarques.

3. Altres treballs de Geografia regional referents al territori català

En aquest apartat cal fer menció d'una sèrie de treballs de caràcter local, i que en certa manera representen assaigs d'estudis comarcals. Realment pocs, abans de la Geografia de Catalunya, com ens ho diu el mateix Ll. Solé en el pròleg de la tesi del Dr. S. Llobet (1947). El primer d'aquests estudis des del punt de vista cronològic és el que fa referència a la que denomina Comarca de Tortosa (1935). Una sèrie de treballs, d'un estil aproximat, apareix en forma d'excursions, on es presenta el territori mitjançant un determinat itinerari, on hi ha especial atenció, com és natural, dirigida vers els aspectes geomorfològics. Entre aquestes podríem citar les del Bages (1936) i dels voltants de Barcelona (1964). Altres vegades presenten l'aspecte d'estudis de paisatge —entenent per tal la geografia de territori— i la seva evolució; analitzant especialment el Vallès (1952), La Cerdanya (1955), les Terres lleiditanes (1960). Entre tots els estudis regionals, és evident que sobresurt el dedicat als Pirineus (1951), en el qual l'autor aplica el mateix model d'estudi de conjunt del territori i posteriorment de les diferents unitats en que es pot subdividir. No ens hi detenim ja que aquest estudi es objecte d'un altre article.

Acabaré subratllant de nou la figura del Dr. Lluís Solé i Sabarís, no solament com a geomorfòleg, dins del camp de la Geologia, sino en el de la Geografia, per la seva qualitat de professor i molt especialment per la seva aportació en treballs realitzats.

BIBLIOGRAFIA

- CARRERAS, C.: *El paper de Lluís Solé Sabarís en la «Geografia de Catalunya (1958-1974)»*. Homenatge a Lluís Solé i Sabarís, Barcelona, 1981.
- SOLÉ SABARÍS, LL.: *Las terrazas del Segre en las inmediaciones de Lérida*, Publicaciones Instituto Geológico Topográfico, II, 8 pp. (en col·laboració amb J. M. Font), Barcelona, 1929.
- *Geleres quaternàries dels Pirineus llevantins*. Nota preliminar i traducció. Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, XLIII, n° 467, 15 pp. (treball original de W. Panzer), Barcelona, 1933.
- *Notes geogràfiques de la comarca de Tortosa*. Reunió extraordinària de la Institució Catalana d'Història Natural, pp. 4-8, Barcelona, 1935.
- *Excursió a Bages i a Vallirana*. Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural, XXXIV, pp. 69-70, Barcelona, 1936.
- *Els llacs del Pirineus segons Nussbaum*. Butlletí de l'Institució Catalana d'Història Natural, XXXVI, pp. 107-115, Barcelona, 1936.

- *Notes geomorfològiques sobre les Guillerries*. Guia d'excursions. Butlletí de l'Institut Catalana d'Història Natural, pp. 119-129 Barcelona, 1936.
- *El relleu del Montseny i les Guillerries*. Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, XLVII, n.º 501, pp. 41-46; n.º 502, pp. 58-67, Barcelona, 1937.
- *Terminación septentrional de la Cordillera costera catalana*. Asociación de Estudios geológicos del Mediterráneo occidental; VI, n.º 1, 87 (en col·laboració amb N. Llopis), Barcelona, 1939.
- *Edad de las terrazas del río Cardener en Manresa*. Asociación de Estudios del Mediterráneo Occidental, VI, n.º 2, Barcelona, 1940.
- *Superficies de erosión en las cordilleras litorales de Cataluña*. Anales de la Universidad de Barcelona, pp. 145-158, Barcelona, 1940.
- *Características hidrogeológicas de los manantiales carbónicos llamados «fons picants» de Girona*. Anales del Instituto de estudios Gerundenses, 34 pp. Girona, 1946.
- *Problemas morfológicos del llano de Lérida*. Ilerda, IV, n.º 6, pp. 7-22, Lleida, 1946.
- *Observaciones sobre el glaciario de Cerdaña*. Estudios Geográficos, VIII, 28 pp., Madrid, 1947.
- *Prólogo en*: Llobet, S. «El medio y la vida en el Montseny», pp. VII-XI, Barcelona, 1947.
- *Las aguas subterráneas del llano de Sitges*, Speleon, II, pp. 81-106, Oviedo, 1951.
- *Los Pirineos. El medio y el hombre*, 623 pp. Barcelona, 1951.
- *Evolución del paisaje del Vallés a través de los tiempos*. Arrahona, 9 pp. Sabadell, 1952.
- *El piedemonte de Lérida y las terrazas deformadas de sus ríos*, Ibérica XVIII, pp. 425-428 y 439, Barcelona, 1953.
- *Terrazas cuaternarias deformadas de la cuenca del Ebro*. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes, 3.ª época, n.º 634, XXXI, n.º 7, pp. 239-259, Barcelona, 1953.
- *Pasado y presente del paisaje de Cerdeña*. Ilerda, XIII, n.º 19, pp. 119-126, Lleida, 1955.
- *Terrazas deformadas del nordeste de España*. Actas del IV Congreso Internacional del Cuaternario, Roma-Pisa, 1953, pp. 216-224, Roma, 1956.
- *Formations quaternaires du Valles et du Besòs (Barcelona)*, INQUA, V Congreso Internacional, Barcelona 1957. Resum de Comunicacions, pp. 177 (en col·laboració amb S. Llobet), Barcelona, 1957.
- *Livret guide de l'excursion N I. Pyrénées*, INQUA, V Congrés Internacional, 107 pp. (en col·laboració amb H. Alimen i J. M.ª Fontboté), Barcelona, 1957.
- *Les terrasses de la rivière Llobregat (Barcelona)*, INQUA, V Congrés Internacional, Barcelona, 1957, pp. 177-178 (en col·laboració amb C. Virgili i I. Zamarreño), Barcelona, 1957.
- *Livret guide de l'excursion B, environs de Barcelone et Montserrat*, INQUA, V Congrés Internacional, 38 pp. Barcelona, 1957 (en col·laboració amb C. Virgili, i E. Ripoll), Barcelona, 1957.
- *El paisatge de les terres lleidatanes a través dels temps*. Centro Comarcal leridano, Boletín, III, n.º 25, pp. 10, Lleida, 1960.
- *Algunes precisions sobre les oscil·lacions climàtiques quaternàries a les costes catalanes i balears*. Miscel·lànea Fontseré, pp. 399-427, Barcelona, 1961.
- *Algunos datos sobre la evolución sedimentaria del delta del Ebro*. II Reunión de Sedimentología, pp. 197-199 (en col·laboració amb F. Macau i M. R. Llamas), Madrid, 1962.
- *Ensayo de interpretación del cuaternario barcelonés*. Miscel·lànea Barcinonensia, II, n.º III, pp. 7-54, Barcelona, 1963.
- *Ciclo de Geología práctica de los alrededores de Barcelona* (en col·laboració amb J. M.ª Fontboté, R. Llamas, V. Masachs, etc.), Madrid, 1964.
- *Sobre los depósitos pliocénicos y cuaternarios del Bajo Ebro*. Memorias y Comunicaciones, 2.ª Serie, t. I, pp. 83-92 (en col·laboració amb F. Macau, C. Virgili, R. Llamas), Barcelona, 1965.
- *Concepte de regió natural, regió econòmica i regió geogràfica aplicada a Catalunya*. Centro Comarcal Leridano, Boletín, X, pp. 7-8, Lleida, 1967.
- *Prólogo a la edición española*. En Derruau, M., «Geomorfología», pp. 13-14, Barcelona, 1970.
- *La regió natural, l'econòmica i la geogràfica aplicades a Catalunya*. En «Les terres de Lleida en la Geografia, l'Economia y la cultura catalanes», pp. 9-12, Barcelona, 1971.
- *Geografía de Catalunya*, t. I, II i III (en col·laboració amb J. Iglesias, S. Llobet i J. Vilà), Barcelona, 1962-1974.
- *Sobre el concepte de regió geogràfica i la seva evolució*. Miscel·lània Pau Vila, pp. 413-476, Barcelona, 1975.
- VILÀ VALENTÍ, J.: *El Dr. Solé Sabaris, geògraf*, Homenatge a Lluís Solé Sabaris, Barcelona, pp. 21-26, Barcelona, 1981.

Resumen: El Dr. Lluís Solé Sabarís y sus publicaciones geográficas sobre Cataluña

En el presente artículo se considera la aportación científica del Dr. Lluís Solé i Sabarís a la Geografía de Cataluña a través de sus publicaciones y concretamente de sus estudios de Geografía física (Geomorfología, y definición de unidades de relieve) y de sus análisis regionales, de conjunto de Cataluña. Destacan la *Geografia de Catalunya*, en tres volúmenes, de la Editorial Aedos, publicada entre 1962 y 1974, y otros trabajos de Geografía regional de diferentes sectores catalanes.

Resumé: Le Dr. Lluís Solé Sabarís et ses publications géographiques sur le Catalogne

Dans le présent article on considère l'apport scientifique du Prof. Ll. Solé Sabarís à la géographie de la Catalogne à travers ses publications, et plus particulièrement ses études de géographie physique (géomorphologie et définition des unités de relief) ainsi que de ses analyses régionales d'ensemble, de Catalogne. Dans ce cas, il faut souligner la «Geografia de Catalunya», en trois volumes, de l'éditeur Aedos, publiée entre 1962 et 1974, ainsi que d'autres travaux de géographie régionale de différents secteurs catalans.

Abstract: Dr. Lluís Solé Sabarís and his geographical publications on Catalonia

This article deals with Dr. Lluís Solé Sabarís scientific contribution to the Geography of Catalonia through his publications and specifically by means of his studies on Physical Geography (Geomorphology and definition of relief units) and his regional analysis on Catalonia in general, of which his «Geography of Catalonia» is worth mentioning, in three volumes, Aedos Publishers, published between 1962 and 1974, as well as other regional Geography works of diverse Catalanian areas.